

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2021/3

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ
NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY
TA'LIMOTLAR TARIXI

- 6 **ISMOILOV BEKJON SALHOVICH**
Nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlarini
ta'minlashda xorijiy tajriba va milliy qonunchilikni
takomillashtirish istiqbollari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY
HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ.
MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 17 **ЭРГАШЕВ ИКРОМ АБДУРАСУЛОВИЧ**
Солиқ интизомини бузганлик учун
молиявий жавобгарлик
- 24 **БАБАДЖАНОВ АТАБЕК
ДАВРОНБЕКОВИЧ**
Маҳаллий давлат ҳокимияти вакиллик
органлари шаклланишида сиёсий партиялар
иштирокининг конституциявий-ҳуқуқий асослари

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI.
TADBIRKORLIK HUQUQI.
OILA HUQUQI.
XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 33 **БОЗАРОВ САРДОР
СОХИБЖОНОВИЧ**
Стратегии и перспективы развития
искусственного интеллекта в мире и Республике
Узбекистан: сравнительный анализ
- 46 **УСМОНОВА МУНИСХОН
ЙЎЛДОШ ҚИЗИ**
Фуқаролик муносабатларида жисмоний
шахс иштирокининг нормал ҳолатини
таъминловчи юридик мезонлар тавсифи
- 54 **БАБАКУЛОВ ЗАФАР
КУРБОННАЗАРОВИЧ**
Киберсквоттинг – товар белгиларини
ноқонуний ўзлаштиришда янги хавф (илмий
ва амалий таҳлил)

12.00.04 – FUQAROLIK
PROTSESSUAL HUQUQI.
XO‘JALIK PROTSESSUAL HUQUQI.
HAKAMLIK JARAYONI VA
MEDIATSIYA

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI.
IJTIMOIY TA‘MINOT HUQUQI

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI,
HUQUQBUZARLIKLARNING
OLDINI OLISH. KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

67 **САИДМАВЛОНОВА ГУЛАСАЛХОН
САИДАКРАМХОН КИЗИ**

Перспективы применения зарубежного
опыта правового регулирования
инвестиционных отношений в Республике
Узбекистан

77 **ҚУТЛИМУРАТОВ ФАРХАД ҚАЛБАЕВИЧ**

Қайта ташкил этилаётган юридик шахс
кредиторлари ҳуқуқларини ҳимоя қилиш
механизмларининг умумий тавсифи

86 **ХУДОЙНАЗАРОВ ДАДАХОН АБАЗ ЎҒЛИ**

Низоларни судга қадар ҳал этиш усуллари:
миллий ва хорижий тажриба

93 **ХОЖАБЕКОВ МУФТУЛЛА
ЖОЛМУРЗА ЎҒЛИ**

МДХ мамлакатлари қонунчилиги мисолида
ўриндошлик асосида ишлашнинг қиёсий
таҳлили

103 **УРАЗАЛИЕВ МУРОД КОРАЕВИЧ**

Причины и условия преступлений,
связанных с наркоманией

112 **ТОШПУЛАТОВ АКРОМ ИКРОМОВИЧ**

Жиноят-ҳуқуқий принципларни тадқиқ
қилишда умумилмий методларнинг
қўлланилиши

121 **ДЖАЛИЛОВ ФУРКАТ ЗАКИРОВИЧ**

Давлат хизматчисининг қонунга ҳилоф
мулкый манфаатдорлиги билан боғлиқ
жиноятлар субъектига доир нормаларни
такомиллаштириш масалалари

- 127 **САГДУЛЛАЕВ ФАТХУЛЛА ШУКРУЛЛАЕВИЧ**
Ҳокимият ёки мансаб ваколати доирасидан
четга чиқиш учун жавобгарлик белгиловчи
жиноят қонунчилиги нормаларининг
ривожланиши тенденциялари
-

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA,
TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

- 135 **ТАШЕВ АЗИЗБЕК ИБРАГИМОВИЧ**
Понятие и значение института отведения
несовершеннолетних от системы правосудия
-

13.00.02 – TA'LIM VA TARBIYA
NAZARIYASI VA METODIKASI
(SOHALAR BO'YICHA)

- 143 **JUMANIYOZOVA NURIYA AHMEDOVNA**
Tilshunoslikda yuridik diskurs o'rganilishi:
maqsad va vazifalari
-

UDC: 347.2 (575.1)

ORCID: 0000-0002-3099-6799

КИБЕРСКВОТТИНГ – ТОВАР БЕЛГИЛАРИНИ НОҚОНУНИЙ ЎЗЛАШТИРИШДА ЯНГИ ХАВФ (ИЛМИЙ ВА АМАЛИЙ ТАҲЛИЛ)

Бабакулов Зафар Курбонназарович,
юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD),
Тошкент давлат юридик университети докторанти,
e-mail: md_15@list.ru

Аннотация. Машҳур тадбиркор, ишбилармон, “Microsoft” компанияси асосчиси Билл Гейтснинг “Агар Интернетда сизнинг бизнесингиз йўқ бўлса, унда бизнесдаги ўрнингиз ҳам йўқдир”, деб айтган гапи ҳозирги замон учун мос ва инкор этиб бўлмайдиган ҳақиқатдир. Бугунги кунда моддий макондаги савдо муносабатларининг виртуал маконга кўчаётганлиги тиждорат муомаласи иштирокчилари учун қулай савдо муҳитини яратмоқда. Интернет тизими ривожланиши ўзининг ижобий жиҳатлари билан бирга айрим шахслар учун инсофсиз фаолият маконига айланди. Дунёдаги машҳур брендлар, домен номлари ўзлаштирилиши натижасида инсофсиз рақобат юзага келмоқда. Айрим давлатлар қонунчилигида ушбу ҳолат махсус ном билан киберқароқчилик деб аталса, бизда инсофсиз рақобат деб белгиланган. Мазкур ҳуқуққа зид фаолият хорижий давлатларда тегишли қонунчилик ва суд ҳужжатлари билан тартибга солинган бўлса, миллий доирада унинг ҳуқуқий мақомини белгилаш масаласи ҳали-ҳануз очиқлигича қолмоқда. Айтиш мумкинки, мавжуд қоидалар киберқароқчиликнинг тор доирадаги ҳуқуқий ҳолати ва оқибатига нисбатан мослашган. Яъни товар белгисини домен номларида ўзлаштирилганлик, унинг ҳуқуқий оқибатларини бартараф этиш, ушбу ҳолатнинг олдини олишнинг махсус механизмлари (қоида бўйича техник чораларнинг мавжудлиги), айбли шахснинг хатти-ҳаракатларига ҳуқуқий баҳо бериш, ҳолатни киберқароқчилик деб топиш мезонлари хорижий давлатлар қонунчилиги ва амалиёти асосида ишлаб чиқилмаган. Ушбу ҳолатлар ҳақида мақолада атрофлича сўз юритилади. Киберқароқчилик хорижий давлатлар ва миллий суд амалиёти асосида таҳлил қилинади ҳамда тегишли хулоса ва тавсиялар берилади.

Калит сўзлар: товар белгиси, домен номи, киберқароқчилик, “UZ” домени, инсофсиз рақобат, интернет.

КИБЕРСКВОТТИНГ – НОВАЯ УГРОЗА В ПРИСВОЕНИИ ТОВАРНЫХ ЗНАКОВ (НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ)

Бабакулов Зафар Курбонназарович,
доктор философии по юридическим наукам (PhD),
докторант Ташкентского государственного
юридического университета

Аннотация. На сегодняшний день перемещение торговых отношений в материальном пространстве в виртуальное создает благоприятную торговую среду для участников коммерческого оборота. Развитие сети Интернет, наряду с ее положительными аспектами, превратилось в пространство нечестной деятельности для отдельных лиц. Известные бренды по всему миру

ассимилируются в доменных именах, что приводит к недобросовестной конкуренции. В законодательстве некоторых стран эта ситуация именуется киберпреступностью со специальным названием, у нас в стране – как недобросовестная конкуренция. В то время как в зарубежных государствах данная противоправная деятельность регулируется соответствующим законодательством и судебными актами, в национальной системе права вопрос определения ее правового статуса все еще остается открытым. Можно утверждать, что существующие правила адаптированы к более узкому правовому статусу и последствиям киберпреступности. Критерии присвоения товарного знака в доменных именах, устранение его правовых последствий, специальные механизмы предотвращения данных случаев (наличие технических правил), правовая оценка действий виновного лица, признание ситуации киберпреступностью на основе законодательства и практики зарубежных стран до сих пор не разработаны. Эта ситуация в данной статье подробно изучена. Киберпреступность проанализирована на основе зарубежной и национальной судебной практики и сформулированы соответствующие выводы и рекомендации.

Ключевые слова: товарный знак, доменное имя, киберпиратство, домен «UZ», недобросовестная конкуренция, интернет.

CYBERSQUATTING – A NEW RISK OF MISAPPROPRIATION OF TRADEMARKS (SCIENTIFIC AND PRACTICAL ANALYSIS)

Babakulov Zafar Kurbonnazarovich,
Doctor of Philosophy in Law (Ph.D.),
Doctoral Student
Tashkent State University of Law

Abstract. Bill Gates, the founder of “Microsoft,” a well-known businessman, emphasized the indisputable fact that “If you do not have a business displayed on the Internet, then you have no place in business.” Today, the transformation of trade relations from the material space to the virtual space creates a favorable trading environment for participants. However, the development of the Internet, along with its positive aspects, has become a place of dishonesty for some parties. World-famous brands’ domain names are being misappropriated resulting in tendencies of unfair market-competition. In some countries, this practice is called as a cyber piracy, whereas in our country it is named as an unfair competition. While this illegal activity is regulated by the relevant legislation and court documents in foreign countries, the issue of determining its legal status in our national sphere is still remaining to be insufficiently examined. It should be noted that those rules are adjusted to the narrow meaning of the legal status and consequences of cybercrime. That is, the appropriation of a trademark in domain names, the elimination of its legal consequences, special mechanisms to prevent this (as a rule, the availability of technical measures), the legal assessment of the actions of the perpetrator, the process of discovery of such actions as a cybercrime are not developed according to the laws and practices of foreign countries. Thus, these cases are discussed in detail in this article. Cybercrime is analyzed on the basis of the judicial practice of foreign and national courts, followed by drawing appropriate conclusions and recommendations.

Keywords: trademark, domain name, cybercrime, “UZ” domains, unfair competition, internet.

Кириш

Замонавий дунёда инсонлар фаолияти-ни Интернетсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Унинг пайдо бўлиши ва тараққий этиши турли хил муносабатларнинг ривожлани-

шига кучли туртки бўлди. Шу билан бирга, Интернетдан фойдаланадиган субъектлар-нинг ўзаро алоқаси домен номлари билан таъминланган ахборот ресурсларини қу-лай ва осонлик билан аниқлаш имконини

яратди. Ушбу глобал тизим орқали халқаро савдо муносабатлари ривожланди. Бу эса ишлаб чиқарувчилар учун домен номларида ўз махсулотларини реклама қилиш ва шунга мос равишда харидорларни топиш учун қулай шарт-шароитлар яратилишини таъминлади. Натижада замонавий бозор муносабатларига “виртуал савдо” тушунчаси кириб келди [1]. Машхур тадбиркор Билл Гейтснинг “Агар Интернетда сизнинг бизнесингиз йўқ бўлса, унда бизнесдаги ўрнингиз ҳам йўқдир,” деган гапи [2] айнан ҳозирги ва келажакдаги замонавий бизнес учун топиб айтилган ҳақиқатдир. Чунки савдо муносабатлари борган сари моддийдан виртуал оламга қараб қўчади ва шахсларнинг манфаатлари айнан шу жойда тўқнашади.

Интернет тармоғи ривожланиши ўзининг ижобий жиҳатлари билан бирга ижтимоий, иқтисодий ва бошқа муносабатларга нисбатан айрим салбий таъсирини ўтказди. Яъни Интернет тармоғи бир иқтисодий макон доираси билан чегараланмасдан, домен номлари воситасида бутун дунё иқтисодий тизимига таъсир этди ва бу жараён кун сайин кучайиб бормоқда. Айниқса, ушбу жараён интеллектуал мулк объектлари ҳуқуқий мақоми ва уларнинг ҳолатига таъсир этиб, айрим тартибга солиниши лозим бўлган масалаларни келтириб чиқарди. Масалан, бунга айрим инсофсиз шахслар томонидан дунёга маълум ва машхур брендларни домен номлари сифатида рўйхатдан ўтказиш ҳолатларини мисол қилиб келтиришимиз мумкин.

Учинчи шахсларнинг товар белгиларини Интернет тармоғида инсофсиз равишда ўз номига домен номлари сифатида расмийлаштириши товар белгиси эгасининг ҳуқуқларини виртуал оламда маълум маънода чегаралашга, иккинчидан эса товар бозорида товар белгисининг қадрсизланиши ва охир-оқибатда унинг баҳола-ниш қиймати тушишига сабаб бўлмоқда.

Ўзида тегишли ахборот ва маълумотларни идентификациялаган битта домен номидан бутун дунё бўйича саноқсиз инсонлар бир макон доирасида ўзаро тўқнашмоқда ва ўз эҳтиёжларини қондирмоқда. Товар белгиларини домен номи сифатида рўйхатдан ўтказиш шундай чекланмаган шахслар томонидан ҳам амалга оширилиши мумкин. Ушбу ҳолатларни аниқлашнинг ҳар доим ҳам имкони бўлмайди. Чунки улар кўринмас қўллар орқали ҳаракат қилади, шунингдек, Интернет оламининг чексизлигидан фойдаланиб, домен номлари воситасида товар белгиларининг обрўси тушишига сабаб бўлмоқда.

Домен номи барча давлатларда алоҳида тартибда рўйхатдан ўтказилади ва фойдаланилади. Масалан, “uz” домени Ўзбекистон Республикасининг мамлакат кодини ифодаловчи, махсус ваколатли ташкилот томонидан бошқариладиган ва мувофиқлаштириладиган ҳамда Ўзбекистон Республикасининг юрисдикцияси остидаги ўз ичига кейинги даража домен номларини олувчи юқори даражадаги доменидир. Масалан, Австралия (“au”), Австрия (“at”), АҚШ (“us”) давлатлари ҳам ўзларининг юрисдикциясини кўрсатувчи шундай юқори даражадаги домен номларига эгадир.

Товар белгиларидан домен номларида фойдаланиш билан боғлиқ ҳолатлар умумназарий ва илмий ишларда, хорижий давлатларнинг ҳуқуқни қўллаш амалиётида нисбатан тез-тез учраб турадиган низоли масала сифатида ўрганилади. Россия Федерацияси, АҚШ, Германия, Дания, Швеция, Швейцария, Ҳиндистон, Голландия каби давлатларда домен номларида товар белгиларидан инсофсиз фойдаланиш ҳолатлари ушбу давлатлар судлари томонидан низоли иш сифатида кўриш амалиёти шакллланган. Қолаверса, уларда бундай хусусиятдаги низоли ишни тартибга солишга қаратилган махсус қонун ҳужжатлари ва суд тушунтиришлари ишлаб чиқилган

хамда қабул қилинган. Хорижий давлатлар қонунчилиги ва суд амалиётида мазкур турдаги низолар киберсквоттинг сифатида тартибга солинади.

2018 йилда “Домен номлари билан боғлиқ низоларни ҳал этиш бўйича “Ягона сиёсат” тўғрисидаги қўшимча қоидаларга асосан, Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотига унга аъзо давлатлардан домен номларида товар белгиларидан инсофсиз фойдаланиш ҳолатларини кўриб чиқиш ва ҳал этиш билан боғлиқ 3447 та аризалар [3] келиб тушган. Аризалар, асосан, АҚШ (976), Франция (553), Буюк Британия (305), Германия (244), Швейцария (193), Малта (135), Швеция (131), Италия (113), Голландия (96), Испания (68), Дания (61), Австралия (51), Ҳиндистон (50) ва бошқа давлатлар ҳиссасига тўғри келади [4]. Ушбу маълумотдан кўриниб турибдики, АҚШда товар белгиларини домен номларида киберсквоттинг йўли билан эгаллаб олиш билан боғлиқ низоли масалалар бошқа давлатларга нисбатан сезиларли даражада кўпдир.

Юқорида номлари тилга олинган давлатларда товар белгиларини домен номлари сифатида рўйхатдан ўтказиш билан боғлиқ ҳолатларнинг ортиб бориши, биринчи навбатда, Интернет тизими ривожланиши, шунингдек, ўзига хос салбий омил сифатида онлайн маконда интеллектуал мулк ҳуқуқи бузилиши билан боғлиқ бўлса, бошқа томондан, бундай низоли ишлар ортишининг ҳам ижобий, ҳам салбий жиҳатларини ҳисобга олган ҳолда, интеллектуал мулк муносабатларини тартибга солувчи миллий қонун ҳужжатларини такомиллаштиришга тўртки бўлмоқда.

Ўзбекистонда домен номларини рўйхатга олишни тартибга солиш 2014 йил 30 декабрдаги “UZ” доменидаги домен номларини рўйхатдан ўтказиш ва улардан фойдаланиш тартиби тўғрисида”ги низом асосида амалга ошириб келинмоқда. Шунингдек, ушбу номоддий объект-

дан фойдаланиш муносабатлари рақобат, товар белгилари, фирма номлари тўғрисидаги қонун ҳужжатлари асосида ҳам тартибга солинади. Лекин мақолада сўз юритилаётган ҳолат билан боғлиқ масалаларнинг ечими тегишли қонунчиликда алоҳида қоидалар ёки суд тушунтиришлари сифатида мавжуд эмас. Демакки, бундай инсофсиз ҳолатни тартибга солишга қаратилган қоидаларнинг йўқлигини тегишли мазмундаги низолар билан боғлиқ суд амалиётининг етарли даражада шаклланимаганлиги билан асослаш мумкин, бироқ ушбу асос қонунчилик ташаббусига эга субъектлар ёки судлар учун тўсиқ бўлмаслиги лозим.

Хоҳлаймизми-йўқми, ҳозир бўлмаса, яқин келажакда товар белгиларидан домен номларида фойдаланиш билан боғлиқ низоли ишлар секин-аста пайдо бўлади ва уларнинг сони йилдан-йилга ортиб бораверади. Шунга кўра, товар белгилари ва домен номларининг ўзаро нисбати муносабатларини хорижий давлатлар қонунчилиги ва суд амалиётидан келиб чиққан ҳолда миллий қонунчиликка татбиқ этиш талаб этилади.

АҚШ, Германия, Буюк Британия ва бошқа давлатларнинг судлари томонидан товар белгиларини домен номида ўзлаштириб олганлик ҳолати аниқ мазмунга эга бўлган низоли иш сифатида кўриб чиқилади. Ушбу турдаги низоларнинг мазмуни давлатларнинг ўзига хослиги ва улардаги ижтимоий муносабатларнинг табиатига боғлиқ эмас. Мазкур давлатларнинг судлари томонидан кўриладиган низо хусусияти ўзгармаган ҳолда, Ўзбекистонда ҳам шу мазмунда низоли иш сифатида кўрилади. Шу сабабли ҳам Ўзбекистонда товар белгиларини домен номларида ўзлаштириб олганлик юқорида таъкидланган давлатлардаги каби ўзаро ўхшаш ҳуқуқий низоли ҳолатга эга. Демакки, тегишли миллий қонунчиликни АҚШ, Германия, Буюк Британия давлатлари қонунчилиги ва суд ама-

лиёти тажрибасидан келиб чиқиб ишлаб чиқиш ва амалиётда қўллаш мақсадга мувофиқдир.

Домен номи 2014 йил 30 декабрдаги “UZ” доменидаги домен номларини рўйхатдан ўтказиш ва улардан фойдаланиш тартиби тўғрисида”ги низомда келтирилган бўлиб, унга “домен номли мезон бўйича ажратилган ва уни қўллаб-қувватлаш учун жавоб берадиган ташкилотга эгалик қилиш учун тақдим этилган Интернет тармоғининг қисми” деб таъриф берилган. Ушбу таърифни домен номларида товар белгиларидан фойдаланиш масалаларини ҳал қилиш учун мос дейиш қийин, чунки у фақат домен номининг моҳиятини белгилайди, унинг товар белгиси билан алоқаси (ўзаро зиддияти бор ёки йўқлиги тартибга солинмаган), шунингдек, уни ҳуқуқий муҳофаза қилиш ҳақида маълумот берамайди.

Ўзбекистон Республикаси “Товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”ги 2001 йил 30 августдаги қонунининг 27-моддасида ва “Фирма номлари тўғрисида”ги 2006 йил 18 сентябрдаги қонунининг 11-моддасида домен номининг товар белгилари ва фирма номлари билан бирга фойдаланилиши мумкинлиги кўрсатилган. Амалдаги Фуқаролик кодексида эса домен номи тушунчаси ва унинг ҳуқуқий мақоми билан боғлиқ қоидалар белгиланмаган. Демакки, домен номини интеллектуал мулк объекти сифатида эътироф этиш масаласи очиқ қолган. Бу саволга нафақат миллий қонунчиликда, балки Россия Федерацияси қонунчилигида ҳам жавоб мавжуд эмас. Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти ҳам домен номи фуқаролик ҳуқуқи объекти сифатида муҳофаза қилинмаслигини таъкидлайди.

Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти домен номига интеллектуал мулкнинг муҳофаза қилинмайдиган объекти сифатида қуйидагича таъриф берган: “Ас-

лида, товар белгиси ва домен номи бир бутун бўлиб, бир хил вазифани бажариш учун мавжуддир”. Халқаро ташкилот мазкур таърифни кенгроқ шарҳлаган ҳолда, “домен номлари дастлаб фойдаланувчиларга қулай тарзда фақат техник функцияларни бажариш учун мўлжалланган эди, ammo уларнинг маълумотларни тўғридан-тўғри қабул қилиши ва эслаб қолиши осон бўлганлиги сабабли ҳозирги вақтда улардан шахсий ёки бизнесни шахсийлаштириш воситаси сифатида фойдаланилмоқда. Шундай қилиб, домен номлари интеллектуал мулк объекти саналмасада, ҳозирги вақтда товар белгилари каби шахсийлаштириш функциясини бажаради” [5].

Шундай қилиб, Россия Федерацияси қонунчилигида ҳам, Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти эътирофига кўра ҳам домен номи интеллектуал мулк объекти ҳисобланмайди. Хусусан, Россия Федерацияси Олий Арбитраж Суди қарорига мувофиқ, “домен номлари, аслида, товар белгиси функциясини бажарадиган воситага айлантирилди. Бу эса тегишли равишда айрим юридик ёки жисмоний шахсларнинг товарлари ва хизматларини бошқа юридик ёки жисмоний шахсларнинг ўхшаш товарлари ва хизматларидан ажратиш олиш имконини берди. Бундан ташқари, товар белгилари ва савдо номларини ўз ичига олган домен номлари маълум тижорат қийматига эга” [6]. Шу ўринда кўришимиз мумкинки, домен номлари амалда товар белгиларига тенглаштирилмоқда. Лекин бир ҳақли савол туғилади: нега товар белгиси ҳуқуқий муҳофаза қилинадиган интеллектуал мулк объекти ҳисобланадию, домен номи шундай объект саналмайди? Ҳозирги вақтда қонунчиликда ушбу саволга аниқ ва равшан жавоб берилмаган. Қолаверса, уларнинг ўзаро зиддияти масаласини тартибга солувчи қоидалар ҳам такомиллаштирилмаган.

Бундан ташқари, товар белгиси ва домен номлари ўзаро боғлиқ низо сифатида

фақатгина интеллектуал мулк қонунчилиги билан тартибга солинмайди. Кўп ҳолларда домен номларида товар белгиларига бўлган ҳуқуқларнинг бузилиши рақобат тўғрисидаги қонун бузилиши билан бирга келади. Шу ўринда бир жиҳатни алоҳида таъкидлаш лозимки, киберсквоттингни ҳар қандай ҳолатда рақобат қонунчилигини бузувчи унсур сифатида тушунмаслик лозим.

Шунга кўра, агар товар белгиси рухсатсиз домен номи сифатида рўйхатга олинган ва ушбу домен номида товар белгиси остидаги маҳсулотни сотиш, реклама қилиш, товар белгисига рақобатчи бўлган шахсларнинг бир турдаги маҳсулотларини сотиш ёки реклама қилиш фаолиятини амалга оширмаса, ушбу ўзлаштирилган домен номида инсофсиз рақобат аломатлари йўқ деб ҳисоблаш мумкин. Аксинча, рухсатсиз ўзлаштирилган домен номида товар белгиси эгасининг маҳсулотларини унга рақобатчи бўлган шахсларнинг товар белгилари билан солиштириш орқали товар белгиси эгасининг обрўсини тушириш мақсад қилинган ва у қасддан ҳаракат ёки ҳаракатсизлик орқали амалга оширилаётган бўлса, домен номи эгасининг ҳаракатларида инсофсиз рақобат аломатлари бор деб баҳоланиши мумкин. Мазкур фикрни қатъий равишда тўғри ёки нотўғри деб нуқта қўймоқчи эмасмиз. Юзага келган масалада инсофсиз рақобат бор ёки йўқлигини ҳуқуқий баҳолаш суд жараёнида ёки рақобатга қарши курашиш органининг ваколати доирасида ҳал этилади.

Товар белгиларига бўлган ҳуқуқларни домен номларида бузилиши билан боғлиқ низоли ишнинг ечимини 1883 йил 20 мартдаги Саноат мулкни муҳофаза қилиш бўйича Париж конвенциясининг 10-bis-моддасига (инсофсиз рақобат) ҳавола қилади. Конвенциянинг 10-bis-моддаси мазмунига кўра, рақобатчининг маҳсулотларига, саноат ёки тижорат фаолиятига нисбатан чалкашликларни келтириб чиқарадиган

ҳар қандай усулни тақиқлаш домен низолари учун энг муҳим қоида ҳисобланади. Ушбу қоидалар Россия Федерацияси Олий Арбитраж суди Раёсатининг 2008 йил 11 ноябрдаги 5560/08-сонли қарорида кўриб чиқилган бўлиб, Конвенциянинг 10-bis-моддасида кўрсатилган домен номи маъмурининг хатти-ҳаракатларида инсофсиз рақобат бор ёки йўқлиги тўғрисида қарор қабул қилишдан олдин суд қуйидаги учта мезонга таянган ҳолда текшириш ишларини амалга оширади, яъни:

- домен номи учинчи шахснинг товар белгиси билан бир хил ёки адаштириш даражасида ўхшашлиги;

- домен номи эгасининг домен номига нисбатан ҳеч қандай қизиқиши ва қонуний ҳуқуқи йўқлиги;

- домен номи рўйхатга олинганлиги ва инсофсиз фойдаланаётганлиги.

Инсофсизлик тўғрисидаги масалалар IP-манзиллари ва домен номларини бошқариш бўйича Корпорация томонидан 1999 йил 24 октябрда қабул қилинган “Домен номлари бўйича низоларни ҳал қилишнинг ягона қоидалари”да тилга олинган. Қоидаларнинг 4(a)(iii)-бандига кўра, “агар сизнинг домен номингиз рўйхатга олинган ва инсофсиз фойдаланилаётган бўлса”, маъмурий суд ишларида иштирок этишингиз лозимлигини белгилайди. Қоидаларнинг 4(b)-бандида домен номидан қандай ҳолларда инсофсиз фойдаланиш деб топиш тўғрисида батафсил кўрсатилган бўлиб, жумладан, уларга:

- фойдаланишга бериш учун домен номини сотиб олиш ёки рўйхатдан ўтказиш ёки ғаразли мақсадларда ушбу домен номини товар белгисининг эгаси ёки унинг рақобатчисига бошқача йўл билан сотиш;

- товар белгиси эгалари томонидан товар белгисини домен номи сифатида олдинроқ рўйхатга олишни чеклаш мақсадида домен номини рўйхатдан ўтказиш. Мазкур кичик банд талабига кўра, “сиз илгари

ушбу турдаги фаолият билан шуғулланган бўлишингиз керак”;

- рақобатчига зарар етказиш мақсадида домен номини рўйхатдан ўтказиш;

- сизга тегишли бўлмаган товар белгисидан фойдаланиш орқали потенциал истеъмолчиларни жалб этиш учун домен номидан фойдаланиш.

Интернет тизимида домен номларини рўйхатга олишда мустақил эркин тизимнинг яратилиши қонун билан қўриқланадиган бошқа белгилари билан ўзаро зиддиятни келтириб чиқаришга имконият яратди. А.Г. Сергонинг таъкидлашича, бундай конфликт муҳофаза қилинадиган ҳар қандай белгилар (нафақат товар белгилари, балки шахсийлаштиришнинг бошқа воситалари, шахсий номлар, асар номи, персонаж номи ва ҳ.к.) билан боғлиқ муносабатларда юзага келиши мумкин [7]. Ушбу инсофсиз хатти-ҳаракатлар илмий тадқиқотлар ва айрим хорижий давлатлар қонунчилигида “киберсквоттинг” (cybersquatting) деб аталади.

Илмий адабиётларда олимлар киберсквоттингнинг ўзига хос жиҳатларини таҳлил қилади. Хусусан, С.А. Судариков киберсквоттингни “мутлақ ҳуқуққа эга бўлмаган шахслар томонидан товар белгилари, фирма номлари, географик жой номлари ва бошқа объектлардан домен номи сифатида фойдаланиш” деб таъкидлайди [8].

М.М. Будагованинг таъкидлашича, “киберсквоттинг (инг. cybersquatting; от squatting – эгаллаб олиш, рухсатсиз/ноқонуний жойлаштириш) истиқболли домен номларини (машҳур брендлар ёки компания номларига мос келадиган ёки шунчаки “чиройли” ҳамда эслаб қолиш осон бўлган) эгаллаш ёки охир-оқибатда қайта сотиш мақсадида рўйхатдан ўтказиш ҳодисаси сифатида қабул қилинган” [9]. Ўхшаш фикрни А.А. Александрованинг илмий ишларида ҳам учратиш мумкин бўлиб, унинг фикрича, “жаҳон амалиётида бундай ҳаракат-

лар киберсквоттинг деб аталиб, таниқли компания номлари ёки шунчаки “қиммат” номларни ўзида акс эттирган домен номларини кейинчалик сотиш ёки рекламада жойлаштириш мақсадида эгаллаб олинди” [10].

С.Я. Казанцев ва О.Э. Згадзайларнинг илмий ишларида “интернетда номаълум ёки кам маълум бўлган компаниялар номлари, фирма номлари ва бутун дунёга маълум ва машҳур бўлган товар белгиларини домен номлари сифатида рўйхатдан ўтказиш бизнеси оммалашиб, бу, ўз навбатида, киберсквоттинг деб номланди” [11] деб таъкидланади.

Юқоридаги таърифлардан келиб чиқадиги, киберсквоттинг ҳуқуқ эгасининг қонуний имкониятларини чеклаган ҳолда, унга тегишли бўлган интеллектуал фаолият натижаларини домен номи сифатида рўйхатдан ўтказиш ва ушбу доменга қизиқувчиларга сотиш учун таклиф қилувчининг инсофсиз фаолиятидир.

Ўзбекистон судлари томонидан киберсквоттинг билан боғлиқ ишлар сони кам бўлсада низоли масала сифатида кўриб чиқилган. Лекин айрим хорижий давлатлар, хусусан, АҚШ, Германия, Япония, Франция каби бошқа ривожланган давлатлар судларида товар белгиларининг домен номларини рухсатсиз эгаллаб олиш билан боғлиқ низоли ишлар амалиёти андоза олиш мумкин бўлган даражада шаклланган. Қолаверса, Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти ҳузурида шундай турдаги низоларни ҳал этиш бўйича махсус комиссиялар ҳам фаолият олиб бормоқда.

Қуйида киберсквоттинг билан боғлиқ низоли ишлар ва уларнинг мазмунини таҳлил қилишга ҳаракат қиламиз.

Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти ҳузуридаги Арбитраж ва Медиация марказига 2020 йил 12 мартда даъвогар “SANOFI” (Франция) компанияси ва унинг вакили “Selarl Marchais & Associés” компанияси (Франция) томонидан жавобгар Ли

Хуасян (Хитой фуқароси)га нисбатан даъвогарга тегишли “SANOFI” товар белгиси жавобгар томонидан “SANOFIVACCINE.COM” домен номи сифатида ўзлаштириб олганлиги тўғрисида даъво аризаси кириштилади [12].

Арбитраж ва Медиация маркази даъвогар “SANOFI” компанияси томонидан жавобгар Хитой фуқароси Ли Хуасянга қарши тақдим этилган даъво кўрсатилган вазжаларни “Домен номлари билан боғлиқ низоларни ҳал этиш бўйича Ягона сиёсат” тўғрисидаги келишув қоидалари (Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy) (кейинги ўринда “Қоидалар”) ва Бутунжаҳон Интеллектуал мулк ташкилотининг “Домен номлари билан боғлиқ низоларни ҳал этиш бўйича “Ягона сиёсат” тўғрисидаги қўшимча қоидалар (WIPO Supplemental Rules for Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy)га мувофиқ ўрганиб чиқади.

Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти ҳузуридаги Арбитраж ва Медиация маркази Қоидаларнинг 4(а)-бандига асосланган ҳолда, низони тўғри ҳал этиш учун даъвогардан қуйидаги ҳолатларни асослаб беришни сўрайди:

1. Даъвогарнинг ҳуқуқи бўлган товар белгиси ва хизмат кўрсатиш белгиси билан домен номининг бир хиллиги ёки адаштириш даражасида ўхшаш бўлганлиги (Қоидаларнинг 4(А)(i)-банди).

2. Жавобгарнинг домен номига нисбатан ҳеч қандай ҳуқуқ ва қонуний манфаатга эга эмаслиги (Қоидаларнинг 4(А)(ii).

3. Домен номи рўйхатга олинганлиги ва инсофсиз равишда фойдаланилаётганлиги (Қоидаларнинг 4(А)(ii).

Иш ҳолатларидан маълум бўлишича, даъвогар “SANOFI” компанияси фармацевтика соҳасида халқаро миқёсда фаолият олиб бориб, штаб квартираси Франциянинг Париж шаҳрида жойлашган. Компания фармацевтика соҳасида тадқиқотларни олиб борган ҳолда, махсус рецепт

асосида ёки шундай рецептсиз дори воситаларини ишлаб чиқариш ва сотиш билан шуғулланади. Даъвогарнинг эътирофича, компания 2018 йилда тадқиқот мақсадлари учун 5 млрд доллар сарф қилган. Унинг биргина вакцина ишлаб чиқариш бўлими ҳар йили дунё бўйича 500 млн дан ортиқ инсонларга 1 миллиард дозадаги “Sanofi Pasteur” номи остида иммун вакцинасини ишлаб чиқаради ва буюртмачиларга етказиб беради. Компаниянинг дунё бўйича ишлаб чиқариш тармоқларида деярли 15 минг нафар ходим ишлайди. 2018 йилда унинг даромади салкам 5,118 млрд долларни ташкил қилди. SANOFI дунё бўйича, шу жумладан, жавобгар яшайдиган Хитойни қўшиб ҳисоблаганда, 12 та ишлаб чиқариш ва илмий тадқиқот марказларига ҳам эгалик қилади.

Даъвогарга тегишли “SANOFI” товар белгиси дунёнинг кўплаб давлатларида, хусусан, Европа Иттифоқи ва Францияда, шунингдек, АҚШ ва бутун дунё давлатлари юрисдикцияларида халқаро муҳофазага эга. Компанияга “SANOFI” товар белгисига нисбатан 1988 йилдан бошлаб устуворлик қилиш ҳуқуқ берилган.

Шунингдек, даъвогар “SANOFI” товар белгилари билан боғлиқ “sanofi.com”, “sanofi.eu”, “sanofi.fr”, “sanofi.us”, “sanofi.ca”, “sanofi.biz”, “санофи.инфо”, “sanofi.org”, “sanofi.mobi”, “sanofi.tel”, “sanofi.cn” каби домен номларига ҳам эгалик қилади.

“SANOFI” товар белгиси жавобгар яшайдиган Хитой давлатида 1992 йил 25 сентябрда 591490-сон билан халқаро рўйхатга олинган.

Жавобгар Ли Хуасян <sanofivaccine.com> домен номини эса 2020 йил 3 мартда халқаро рўйхатдан ўтказган.

Даъвогарнинг қайд этишича, домен номида кўрсатилган товар белгиси алоҳида белги хусусиятига эга бўлиб, бошқа маънони келтириб чиқармайди ва даъвогарнинг айнан товар белгисининг ўзи ҳисобланади. Шунингдек, даъвогар неча йил

лардан буён бутун дунёда, шу жумладан, жавобгар яшайдиган ҳудудда “SANOFI” товар белгисини реклама қилиб келмоқда. Шу билан бирга, “Домен номлари билан боғлиқ низоларни ҳал қилиш бўйича Ягона сиёсат” (UDRP, Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy) ташкилоти томонидан илгари кўрилган кўплаб қарорларда “SANOFI” товар белгиси ҳаммага маълум белги сифатида эътироф этилган.

Даъвогарнинг эътирофича, жавобгарнинг домен номи унинг товар белгисига ўхшаш даражасида бир хил бўлиб, жавобгарнинг домен номидаги “VACCINE” сўзи билан даъвогар товар белгисининг устувор қисми бўлган “SANOFI” белгисини ўз ичига олганлиги, бундан ташқари, жавобгар ўз домен номини юқори даражадаги домен “COM”да рўйхатдан ўтказган.

Жавобгарнинг домен номидаги “VACCINE” сўзи даъвогарнинг фаолияти билан бевосита узвий боғлиқ бўлган тушунчани англатаётганлиги ва бу унинг фаолиятига салбий таъсир этиб, адаштириш ҳолатларини келтириб чиқараётганлиги даъвогар томонидан қайд этилади.

Даъвогар ўз важларига қўшимча қилган ҳолда, ўзининг жавобгар билан ўзаро ҳеч бир алоқаси йўқлиги, унга ушбу белгидан фойдаланиш бўйича лицензия ёки унга бирон-бир ишончнома бермаганлиги, шунингдек, жавобгар домен номидан фойдаланишда инсофли ҳаракат қилмаётганлиги, домен номидан фойдаланиб, инсофлилик (*bona fide*) принципи асосида товар ва хизматларни таклиф қилмаётганлиги ва бу билан “SANOFI” белгисига нисбатан ҳеч қандай ҳуқуқ ва қонуний манфаатга эга эмаслигини таъкидлайди. Мазкур асосларга таянган ҳолда, жавобгар ушбу домен номини сотиш ёки бошқа инсофсиз мақсадларни мўлжал қилганлигини кўрсатади. Санаб ўтилган мазкур ҳолатларга кўра, даъвогар жавобгардан домен номини беришни талаб қилади.

Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти ҳузуридаги Арбитраж ва Медиация марказимазкур низобўйича коллегия аъзолари юқорида даъвогар томонидан келтирилган далилларга таяниб, жавобгар томонидан рўйхатдан ўтказилган домен номидаги “SANOFI” белгиси даъвогарнинг “SANOFI” товар белгиси билан бир хиллиги ҳамда ушбу товар белгиси 1988 йилдан устуворликка эгалиги ва даъвогарнинг ундан фойдаланиб келаётганлиги, жавобгар эса “sanofivaccine.com” домен номини 2020 йил 3 мартда рўйхатдан ўтказганлиги ва катта эҳтимол билан сотиш мақсадини кўзлаганлигини тахмин қилади.

Юқоридагиларга асосланиб, Арбитраж ва Медиация маркази мазкур низо бўйича коллегия аъзолари Қонданинг 4(i) ва 15-бандларига асосланиб, жавобгарга тегишли “sanofivaccine.com” домен номини даъвогар номига ўтказиш тўғрисида қарор қилади.

Шунингдек, Россия Федерацияси Москва шаҳар Арбитраж суди томонидан даъвогар “MediaMarkt” ва “Медиа Маркт”, жавобгар “Медиа-маркт.su” домен номининг эгаси ўртасида товар белгисини домен номида киберсквоттинг йўли билан эгаллаш орқали фойдаланиш билан боғлиқ низоли иш кўриб чиқилади.

Мазкур низоли ишга кўра, 2019 йилнинг июнь ойида даъвогар “Медиа Маркт” товар белгиси эгасининг розилигисиз Интернет тармоғида фаолият олиб бораётган “Медиа-маркт.su” домен номининг мавжудлигини аниқлайди. Бундан ташқари, жавобгар мазкур веб-сайтда “Медиа-маркт.su” домен номи сотувга қўйилганлиги ва кимда-ким уни сотиб олиш истаги бўлса, домен номида кўрсатилган тегишли манзилга мурожаат қилиши мумкинлиги тўғрисидаги ахборотни жойлаштиради. Шу билан бирга, “Медиа-маркт.su” сайтида маиший техника товарларини сотиш билан шуғулланувчи бошқа компаниялар сайтига кириш учун ҳавола қисм ҳам мав-

жудлиги, бу билан даъвогарнинг ҳуқуқий ҳимояланган товар белгилари билан бир хил товарларни жавобгарнинг домен номида ўхшаш товарларга нисбатан фойдаланаётганлиги маълум бўлади. Суд иш ҳолатларидан келиб чиқиб, жавобгарнинг тегишли домен номидан фойдаланишини тақиқлаш тўғрисида қарор қабул қилади [13].

Ўзбекистон суд амалиётида ҳам киберсквоттинг йўли билан домен номларида товар белгиларини ўзлаштириб олганлик билан боғлиқ ҳолатлар низоли иш сифатида кўрилган. Хусусан, шундай низоли иш фуқаролик ишлари бўйича Шайхонтохур туманлараро суди томонидан 2020 йил 17 мартда кўриб чиқилади. Низоли иш ҳолатига кўра, Ўзбекистон Республикаси давлат патент идорасининг 02.04.2010 йилда “А” исмли шахс номига “KITOBXON” сўзли товар белгиси ва хизмат кўрсатиш белгиси № MGU 20382-сонли гувоҳнома асосида 10 (ўн) йил муддатга берилади. 2019 йил 27 сентябрда Интеллектуал мулк агентлиги томонидан “KITOBXON” товар белгисининг амал қилиш муддати 2030 йилга қадар узайтирилган. Шунингдек, 2011 йил 26 августда даъвогар “kitobxon.uz” доменини ҳам рўйхатдан ўтказган. Лекин кейинчалик даъвогар “А” исмли шахс домен номини жавобгар “Х” исмли шахсга ҳамкорлик қилиш мақсадида ўтказди. “Х” исмли шахс эса “kitobxon.uz” доменини жавобгар “Б” исмли шахс номига расмийлаштиради.

Иш ҳолатларидан маълум бўлишича, “Б” исмли шахс даъвогарга тегишли товар белгиси билан бир хил бўлган “www.kitobxon.uz” домен номини 2013 йил 30 ноябрдан 2021 йил 12 февралгача рўйхатдан ўтказган. Ишга жавобгар сифатида “Б” исмли шахс билан бирга “www.kitobxon.uz” доменини регистратори “VneshinvestProm” МЧЖ ҳам жалб этилади. Аниқланишича, даъвогар “А” исмли шахс илгари ишга жавобгар тараф бўлган “VneshinvestProm”

МЧЖ раҳбари “Х” исмли шахс билан шартнома асосида ҳамкорлик қилганлиги, хусусан, “Х” исмли шахс “KITOBSAVDO.UZ” доменини ишга тушириб, ушбу сайтга мижозларни “KITOBXON.UZ” домени орқали йўналтириб келган. Ҳолатдан унумли фойдаланган “Х” исмли шахс ўзи раҳбар бўлган “VneshinvestProm” МЧЖ орқали “Б” исмли шахс номига “www.kitobxon.uz” доменини рўйхатдан ўтказиб, ўзини жавобгарликдан соқит қилади.

Ушбу ҳолатдан хабар топган даъвогар “А” исмли шахс ўзининг товар белгисига нисбатан бузилган ҳуқуқларини қайта тиклаш мақсадида, “www.kitobxon.uz” доменига нисбатан бузилган ҳуқуқларини талаб қилиб, жавобгарга бир неча марта огоҳлантириш хатларини юборишга қарамасдан жавобгар ушбу ҳолатларга муносабат билдирмаган. Натижада даъвогар “А” исмли шахс “Б” исмли шахс номига олинган “www.kitobxon.uz” доменини рўйхатдан ўтказишни бекор қилиш ва уни қайта ўзининг номига рўйхатдан ўтказишни сўраб судга мурожаат қилган. Иш ҳолатларидан келиб чиқиб, суд “Б” исмли шахс номига рўйхатга олинган “www.kitobxon.uz” доменини бекор қилиб, даъвогар “А” исмли шахс номига қайта рўйхатдан ўтказган.

Шунингдек, Тошкент шаҳар суди томонидан 2021 йил 15 мартда 4-10-2125/42-сонли даъвогар “Wildberries” МЧЖ (“Wildberries” товар белгисининг эгаси) жавобгар “А” исмли ЯТТ (“Wildberries.uz” домен номининг эгаси)га нисбатан домен номида товар белгисини ўзлаштирганлик ҳолати билан боғлиқ низоли иш кўриб чиқилади.

Иш ҳолатларидан маълум бўлишича, даъвогар “Wildberries” МЧЖга тегишли “Wildberries” товар белгиси 1020283-сон ва 1237056-сон билан халқаро ҳуқуқий муҳофаза остига олинган. Жавобгар “А” исмли ЯТТ эса ушбу товар белгисининг товар бозоридаги обрўсидан фойдаланиб, уни эгасини розилигисиз “Wildberries.uz”

домен номи сифатида рўйхатдан ўтказган. Бу эса киберсквоттинг, яъни домен номида товар белгисини қароқчилик йўли билан ўзлаштириб олиш ҳолатини юзага келтирган. Мазкур ҳолат илмий ва халқаро тан олинган ҳуқуқбузарлик бўлиб, киберсквоттинг ҳолатини ўзида намоён этади. Яъни ушбу низоли иш бўйича жавобгарлар даъвогарнинг электрон товар бозоридаги мавқеидан қароқчилик йўли билан фойдаланган ҳолда, даъвогарнинг ўхшаш домен номи ва товар белгиси билан бир хил бўлган домен номини рўйхатдан ўтказган ҳолда фойдаланиб келган.

Адабиётларда киберсквоттингга қарама-қарши тушунча сифатида “қайта эгаллаш” тўғрисида сўз юритилади. Яъни киберсквоттингда шахс товар белгисини домен номи сифатида рўйхатдан ўтказган ёки сотиб олган ҳолда, уни товар белгисининг эгаси ёки бошқа шахсларга сотиш мақсадини кўзласа, “қайта эгаллаш”да киберсквоттингга қарама-қарши ҳолат, яъни домен номини унинг эгасидан тортиб олиш мақсадида домен номидаги белгини товар белгиси сифатида рўйхатдан ўтказиши [14]. А.А. Александрова мазкур нуқтаи назарни қўллаб-қувватлаган ҳолда, “тегишли товар белгисини рўйхатдан ўтказиш орқали домен номини эгаллашни амалга ошириш операцияси орқали доменни “қайта эгаллаш” имконияти пайдо бўлади” [10] деб таъкидлайди.

Россия Федерацияси судлари томонидан домен номини товар белгиси сифатида рўйхатдан ўтказиш орқали қайта эгаллаш билан боғлиқ низоли ишлар [15] мазмунини ўрганилганда, “қайта эгаллаш” ўзининг ижобий жиҳатларини кўрсатмаганлиги маълум бўлди. Яъни “қайта эгаллаш” ҳаракати орқали товар белгисининг эгаси ҳеч қандай натижага эришмаган. Ўрганилган тегишли низоли ишларда домен номини товар белгиси сифатида рўйхатдан ўтказганлик ва шунга мувофиқ товар белгисининг эгаси домен номини бекор қилишни

судлардан талаб қилганлик ҳолатларида судлар домен номига бўлган ҳуқуқ кейин рўйхатга олинган товар белгисидан олдинроқ пайдо бўлганлигига асосланиб, товар белгиси эгасининг талабларини қаноатлантирмаган.

Россия Федерациясининг амалдаги қонунчилигига кўра, домен номи мутлақ ҳуқуқ объекти саналмайди. Лекин шунга қарамай, шахсийлаштиришнинг бошқа воситалари бўлган товар белгиси ва фирма номи билан бир хил ёки адаштириш даражасида ўхшаш бўлган домен номларига бўлган ҳуқуқ олдинроқ вужудга келганлиги ва домен номида кўрсатилган фаолият турининг даъвогарнинг товар белгиси ва фирма номи остидаги маҳсулот ва фаолият тури билан ўхшаш бўлмаганлиги сабаб домен номига бўлган ҳуқуқ сақланиб қолинади [16]. Россия Федерацияси судлари томонидан белгиланган мазкур талаб Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти томонидан ҳам қўллаб-қувватланган.

Хусусан, Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти ўз расмий веб-сайтида [17] кўплаб давлатлар товар белгилари ва домен номлари ўртасида зиддиятликнинг олдини олиш профилактик чора сифатида “биринчи бўлиб келди – биринчи бўлиб хизмат кўрсатилди” (*first-come – first-serve*) принципи асосида амалга оширилади деган хулосага келган.

“Биринчи бўлиб келди – биринчи бўлиб хизмат кўрсатилди” принципига кўра, домен номини рўйхатдан ўтказиш товар белгисининг мавжудлиги/мавжуд эмаслиги ёки домен номидан тижорат мақсадларида фойдаланиш мақсади бор ёки йўқлиги асосида эмас, балки домен номини илгари ким биринчи бўлиб рўйхатдан ўтказганлик факти асосида белгиланади.

Хулосалар

Киберсквоттинг ёки товар белгисини бошқача шаклда рухсатсиз домен номида эгаллаб олиш иқтисодий муносабатларнинг виртуал оламга кўчиб боргани сари

бу каби инсофсиз ҳолатларнинг ҳам ортишига сабаб бўлади. Ушбу хатти-ҳаракатларни чеклаш имконияти мавжуд эмаслиги сабаб кўплаб маълум ва машҳур товар белгилари домен номларининг рамзий маънодаги қурбонига айланмоқда. Чексиз-чегарасиз веб-макондаги ушбу ҳолатларни тартибга солишнинг имкони йўқ. Бундай имкониятдан эса айрим уддабуронлар ўз манфаатлари йўлида иккиланмасдан фойдаланмоқда. Тўғри, бир ҳудуд доирасида бу каби ҳолатларнинг олдини олиш мумкиндир, лекин глобал миқёсдаги Интернет тармоғида бунинг сира ҳам иложи йўқ. Шу маънода, юқорида билдирилган фикр-мулоҳазаларимиздан келиб чиқиб, қонунчиликда қуйидаги масалалар ўзининг қонуний ечимини топиши лозим деган тўхтамга келдик:

биринчидан, миллий қонунчиликда товар белгиларидан домен номларида инсофли ва инсофсиз фойдаланиш мезонлари аниқ белгилаб қўйилиши лозим. Шунингдек, товар белгисини домен номида ўзлаштириш хатти-ҳаракатларини ўзида акс эттирган ва кенг тарқалиб бораётган киберсквоттинг тушунчаси, унга қарши курашиш тартиби билан боғлиқ махсус қоидаларни миллий қонунчиликда белгилаш;

иккинчидан, Россия ва АҚШ суд амалиётида товар белгиларини домен номи сифатида ўзлаштириш билан боғлиқ низоли масалалар ўрганилганда, ўзаро бир хиллик хусусиятига эга эмаслиги маълум

бўлди. Шу сабабли ҳам товар белгиларини домен номи сифатида ўзлаштириш ёки умуман олганда, товар белгиларига қарши ҳар қандай қонунга зид фаолиятнинг олдини олишга қаратилган давлатларнинг ўзаро икки ёки кўп томонлама шартномалар тузиш орқали халқаро ҳамкорлигини кенг йўлга қўйиш даркор. Мазкур келишувда ҳар икки давлат суд қарорларини ўзаро тан олиш ва ижро этишни тартибга солувчи қоидаларни ўз ичига олиши;

учинчидан, халқаро амалиётдан келиб чиққан ҳолда, домен номлари билан боғлиқ низоларни арбитраж судларида муқобил ҳал этишда муҳим усулларни сақлаган ҳолда қўлланиладиган стандартларни бир хиллаштириш лозим. Бундан ташқари, домен номига қонуний асосда эгалик қилишга йўл қўювчи ягона стандартларни ишлаб чиқиш талаб этилади. Бу борада АҚШнинг “Киберсквоттингдан истеъмолчиларни ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонуни (АСРА)дан миллий қонунчиликни ривожлантиришда намуна сифатида фойдаланиш мақсадга мувофиқ;

тўртинчидан, юқорида “www.kitobxon.uz” домени билан боғлиқ низоли иш ҳолатидан келиб чиққан ҳолда, домен номи регистраторининг жавобгарлигини қонун ҳужжати даражасида белгилаш мақсадга мувофиқ. Чунки ушбу ҳолатда жавобгар даъвогарнинг электрон товар бозоридаги мавқеидан фойдаланган ҳолда, ўз фаолиятини йўлга қўйган ва охир-оқибатда даъвогарнинг обрўсига путур етказган.

REFERENCES

1. Imomov N.F. Intellektual mulk huquqining yangi obyektlari [New objects of intellectual property law]. Tashkent, TSUI Publishing House, 2011, p. 135.
2. Zaharenkov D.A. Intellektual'naja sobstvennost' i domennye imena zony new gTLDs [Intellectual property and domain names of the new gTLDs zone]. J. suda po intellektualnm pravam – J. Intellectual Property Rights Court. Moscow, 2020, no. 29, p. 77.
3. WIPO Cybersquatting Cases Grow by 12% to Reach New Record in 2018. Available at: https://www.wipo.int/export/sites/www/pressroom/en/documents/pr_2019_829_annex.pdf#annex3/.

4. WIPO Cybersquatting Cases Grow by 12% to Reach New Record in 2018 Available at: https://www.wipo.int/export/sites/www/pressroom/en/documents/pr_2019_829_annex.pdf#annex5/.
5. Zashita delovoy reputatsii v sluchayax yee diffamatsii ili nepravomernogo i ispolzovaniya (v sfere kommercheskix otnosheniy). Nauch.- prakt. posobiye [Protection of business reputation in cases of its defamation or misuse and use (in the field of commercial relations). Scientific-practical allowance]. Ed. M.A. Rojkova. Moscow, Statut, 2015, p. 119.
6. Postanovleniye Prezidiuma Visshego arbitrajnogo suda Rossiyskoy Federatsii [Resolution of the Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation]. 16.01.2001. no, 1192/00. Vestnik Vysshego arbitrajnogo suda Rossiyskoy Federatsii – Bulletin of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation. 2001, May 10, no. 5.
7. Sergo A.G. Pravovoy rejim domennix imen i yego razvitiye v grajdanskom prave. Dis. d-ra yurid. nauk [The legal regime of domain names and its development in civil law. Dissertation Doctor of Law]. Moscow, 2011, p. 5.
8. Sudarikov S.A. Pravo intellektualnoy sobstvennosti. Uchebnik [Intellectual property rights. Textbook]. Moscow, Prospekt, 2010, p. 179.
9. Budagova M.M. Kiberskvotting kak vid nedobrosovestnogo ispolzovaniya domennogo imeni [Cybersquatting as a form of domain name abuse]. Vestnik Rossiyskogo gosudarstvennogo gumanitarnogo universiteta – Bulletin of the Russian State University for the Humanities, 2013, no. 9, pp. 162-163.
10. Aleksandrov A.A. Pravovaya reglamentaziya zashiti domenov ot nepravomernih zahvatov [Legal regulation of the protection of domains from illegal takeovers]. Probely v rossijskom zakonodatelstve. Yuridicheskiy jurnal – Gaps in Russian legislation. Legal Journal, 2010, no. 4, p. 134.
11. Kazansev S.Ya., Zgadzay O.E. Avtorskie prava i ih zashita v seti internet [Copyright and their protection on the Internet]. Vestnik Kazanskogo yuridicheskogo instituta MVD Rossii – Bulletin of the Kazan Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Russia, 2010, no. 1, p. 60.
12. WIPO Arbitration and Mediation Center. Administrative panel decision. Sanofi v. Liu Huaxiang. Available at: <https://www.wipo.int/amc/en/domains/search/text.jsp?case=D2020-0617/>.
13. Jelektronnoe pravosudie [Electronic justice]. A40-119324/2009. Available at: <http://kad.arbitr.ru/Card/7713f502-e243-40ad-951ffa3144083a8f/>.
14. Pereligin K.I. Ispolzovanie tovarnih znakov v domennyh imenah [Use of trademarks in domain names]. Jurnal suda po intellektualnim pravam – Intellectual Property Rights Court Journal, 2016, no. 2, p. 84.
15. Elektronnoye pravosudiye [Electronic justice]. Available at: <http://kad.arbitr.ru/Card/e49bcd8b-359d-4b33-9ff5-67a6cac6e818/>.
16. Elektronnoye pravosudiye. A40-58325/2014. Available at: <http://kad.arbitr.ru/Card/e0ed0ae0-864f-4aaf90db-b03ca7f7645f/>.
17. Does trademark protection automatically give rights to the related domain name? Available at: http://www.wipo.int/sme/en/faq/tm_faqs_q2.html/.